

BERGEN EN BOUW STENEN.

**DE LEERLING
ALS FUNDAMENT.**

**BERGEN EN BOUWSTENEN
DE LEERLING ALS FUNDAMENT**

VOORWOORD

De sector Bouw & Infra kent een belangrijke traditie met betrekking tot de vakopleiding. Wij investeren al heel lang veel in de ontwikkeling van de mensen die in de sector willen instromen en in de ontwikkeling van mensen die vaak heel lang in de branche werken én in het vakonderwijs.

In maart 2004 is het Akkoord van Bergen tot stand gekomen als afspraak tussen werkgevers en werknemers over drie belangrijke zaken:

- loopbaanbeleid;
- erkenning van verworven competenties;
- flexibilisering leerwegen.

Het laatste punt heeft alles te maken met het herinrichten van het systeem van de vakopleidingen in de Bouw & Infra. De Stichting Implementatie Akkoord van Bergen (SIAB) heeft Fundeon de opdracht verstrekt om samen met CINOP dit deel van het akkoord

verder uit te werken. Dat heeft geleid tot de opzet en start van een omvangrijk project: De Leerling als Fundament.

Wij gingen op zoek naar nieuwe vormen van samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs en meer flexibilisering van het onderwijs, passend in onze visie op de vakopleiding in de sector. In totaal twaalf projecten en twee pilots zijn in 2007 van start gegaan.

Nu, medio 2010, sluiten wij dit project officieel af en delen wij via deze publicatie de resultaten met Nederland. Wij zijn verheugd met het grote aantal Bouwstenen dat vanuit de projecten en pilots tot stand gekomen is. Het project heeft gezorgd voor veel leermomenten en heeft een goed fundament opgeleverd voor de verdere ontwikkeling van het beroeps-onderwijs voor onze sector. Onze bewuste keuze om in het project vanuit de regio's te

denken en te doen is een goede gebleken. Dat vertaalt zich ook in de activiteiten van het Kenniscentrum Fundeon dat inmiddels meer en meer faciliterend en ondersteunend gaat werken voor de regio's.

Het doet ons deugd dat er in de projecten en pilots goede samenwerking gevonden en gerealiseerd is. Vanuit die samenwerking kan de huidige crisis nog beter het hoofd geboden worden en kan er in de opleiding van jongeren geïnvesteerd blijven worden. Dat is hard nodig ook, want na regen komt zonneschijn. Dan lopen we als branche een groot risico wel weer werk maar niet voldoende werknemers te hebben.

Daarom staan de uitgangspunten die we al weer vier jaar geleden als SIAB hebben geformuleerd nog steeds hoog op de agenda:

de leerling centraal, zorgen voor voldoende instroom, beperken van de uitval en bevorderen van de doorstroom. Dat blijven voor ons grote zorgpunten, die in de beperkte looptijd van het project niet direct zijn weggenomen.

Wij hopen van harte dat de resultaten van De Leerling als Fundament, die in deze publicatie worden gepresenteerd, blijvend zullen bijdragen aan de kracht van onze branche.

Harderwijk, 23 juni 2010

Mieke van Veldhuizen,
Werknemersvoorzitter SIAB

Han Hannink,
werkgeversvoorzitter SIAB

INHOUDSOPGAVE

02	Voorwoord	40	Thema 4: Behoud
06	Thema 1: Instroom	44	Project Bergen op Zoom
10	Project Amsterdam	46	Thema 5: Maatwerk
14	Thema 2: Doorstroom	50	Project Bergen op Zoom & Tilburg
18	Project Bergen op Zoom & Rotterdam	52	Thema 6: Rechtspositie
20	Thema 3: Samenwerking	56	Project Nijmegen & Geldermalsen
24	Project Doetinchem	58	Thema 7: Pilots
26	Project Den Bosch	62	Pilot Twente
28	Project Breda	64	Pilot Leiden
30	Project Apeldoorn	66	Nawoord

'INSTROOM...

...van genoeg nieuwe leerlingen in bouw- en infraopleidingen is erg belangrijk. Beginnen er te weinig mensen, dan komen er ook te weinig geschoolde mensen op de arbeidsmarkt. In deze sector blijft de instroom achter. Daarom richtte 'De Leerling als Fundament' zich op het vergroten van het aantal leerlingen dat aan een bouw- of infraopleiding begint.

Maar hoe vergroot je de instroom? Sommige projecten van 'De Leerling als Fundament' werkten aan de werving. Zo ontwikkelde Amsterdam een oriëntatieprogramma voor vmbo-leerlingen, met gastlessen en echte loopbaangesprekken. Die maken duidelijk hoe een carrière in de bouw er uit ziet.

Andere projecten verbeterden hun opleidingen. De gedachte: hoe aantrekkelijker de opleiding, hoe groter de instroom. Kijk bijvoorbeeld naar Doetinchem. Daar was de instroom te laag omdat er maar één locatie was, waar leerlingen uit de hele regio hun theorielessen moesten volgen. Met hulp van 'De Leerling als Fundament' wordt er nu theorie gegeven op drie verschillende praktijklocaties. Veel aantrekkelijker voor leerlingen, met meer instroom als gevolg.

Bepaalde doelgroepen blijven moeilijk te bereiken. En de crisis zorgt voor een gebrek aan BBL-plaatsen. Dat maakt de opleidingen minder aantrekkelijk. Desondanks nam de instroom bij zeven projecten toe. En krijgt instroom nu de aandacht die het nodig heeft.'

PROJECT AMSTERDAM

OPLEIDINGEN

Doelgroep vmbo tl (doorstroom voornamelijk naar niveau 4)

Alle bouw- en infra-opleidingen (niveau 4)

PARTNERS

ROC van Amsterdam

Bredero College (vmbo)

Hogeschool van Amsterdam

SSP Amsterdam opleidingsbedrijf

Infraplatform Noord-Holland

Fundeon

Diverse Infratechniek-opdrachtgevers zoals:

- ingenieursbureaus • woningcorporaties
- architectenbureaus • bouw- en infrabedrijven

PROBLEEMSTELLING

De bouw- en infrasector heeft veel behoefte aan medewerkers op niveau 4, maar de instroom in de opleiding is al jaren beperkt. Dat komt doordat vmbo'ers aan de theoretische leerweg geen goed beeld hebben van werken in de bouw. En leerlingen die aan een middenkaderopleiding in de bouw beginnen, weten vaak niet goed waar ze voor kiezen. Omgekeerd hebben de docenten, bedrijven en P&O'ers geen goed beeld van de interesses, competenties en leerstijlen van de leerlingen, waardoor de werving en opleiding niet goed op hen is afgestemd.

AANPAK

Het project is onderdeel van 'loopbanen in de bouw/infra' van het Bouw en Techniek College Amsterdam en begint in het schooljaar 2009-2010. Doel is om volgend jaar twaalf, en het schooljaar erop vijftientig deelnemers te hebben, de uitval te beperken, en minimaal de helft van de deelnemers door te laten stromen naar het hbo.

De opleiding Infra wordt competentiegericht en op maat gemaakt, en verlevendigd met gastlessen. Verder wordt er bij de werving en curriculumontwikkeling intensief samengewerkt met de Hogeschool van Amsterdam en het bedrijfsleven. Het bouwt voort op de drie andere projecten van de Leerling als Fundament in Amsterdam, die aan drie producten werken: een oriëntatieprogramma voor vmbo'ers, een assessment en persoonlijke ontwikkelingsplannen voor nieuwe leerlingen in de middenkaderopleiding.

RESULTATEN

Omdat het overkoepelende project nog maar kort loopt, is het te vroeg om de effecten goed te zien. De uitvalcijfers blijven hoog en het op maat maken van de opleiding kan nog verbeteren. Het is al wel duidelijk dat de bedrijven, het hbo en de docenten steeds meer betrokken raken bij het project.

Het oriëntatieprogramma, het assessment en de persoonlijke ontwikkelingsplannen zijn succesvol opgeleverd. Maar ze effectief inzetten kost nog moeite en de projecten blijven kleiner dan gehoopt. Het vraagt namelijk meer organisatiekracht dan verwacht om vmbo-scholen en bedrijven te betrekken. Daarom focust men nu op de 'hofleveranciers' onder de vmbo-scholen en de bedrijven die uit zichzelf interesse tonen.

TOEKOMST

Komend jaar wordt voor het project belangrijk en doorslaggevend. De grootste uitdaging is om de twee werelden - onderwijs en bedrijf - bij elkaar te brengen. Daarvoor is het nodig de geleverde producten effectief in te zetten en de werving onder leerlingen te verbeteren. Inzet en goed projectmanagement zijn daarvoor cruciaal.

PRODUCTEN

- Leerlijn mbo-hbo
- Assessment AMN Systems
- Docenthandleiding oriëntatieprogramma 'De gebouwde omgeving'
- Lesbrieven 'De gebouwde omgeving'
- Handleiding 'Voeren van loopbaangesprekken met vmbo-leerlingen'
- Serious game 'Kwadrantenspel'

‘HET BELANGRIJKSTE IS DAT LEERLINGEN OP HUN PLEK KOMEN’

‘Op midden- en hoger kader is er te weinig instroom in de brede bouw- en infrasector. Die wil Michel van Erkelens, projectleider Techniek en Technologie van het ROC van Amsterdam, dus vergroten. Maar wel op de juiste manier: ‘Het belangrijkste is dat leerlingen op de best passende plek komen. Dan moeten ze eerst weten wat werken in de bouw en infra voor hen betekent.’ Het Kwadrantenspel helpt daarbij: ‘Dat geeft de leerlingen zicht op het hele bouwproces.’ Net als de loopbaangesprekken, waarbij vmbo’ers en mbo’ers in contact komen met mensen uit de sector. Van Erkelens: ‘Zij vertellen de authentieke verhalen.’ En deze aanpak werkt. ‘Komend jaar verwachten we vijftien leerlingen in de Middenkaderopleiding Infratechniek, in plaats van de twee leerlingen voorheen.’

ORIËNTATIEPROGRAMMA ‘DE GEBOUWDE OMGEVING’

Dit oriëntatieprogramma van maximaal zes dagdelen brengt vmbo’ers in contact met alle aspecten van het bouwen. Onder meer met een kwadrantenspel, dat ze op de computer doen. Alle verschillende functies en werkzaamheden van werken in de bouw en infra komen dan aan bod. De vmbo’ers maken portfolio’s om beter zicht te krijgen op de bouw- en infrasector. De onderdelen van dat portfolio voegen ze via het oriëntatieprogramma toe.

LOOPBAANGESPREKKEN

Leerlingen van het vmbo die misschien een mbo-opleiding in de bouw- en infrasector willen volgen, voeren een loopbaangesprek met een P&O’er uit het bedrijfsleven. Voor deze gesprekken van twintig minuten is een gespreksprotocol opgesteld. Daarmee bespreken de P&O’er en de leerling diens loopbaanvragen. Het resultaat: een persoonlijk ontwikkelplan voor een uitdagende loopbaan.

ASSESSMENT AMN SYSTEMS

Dit assessment meet de capaciteiten, de motivatie en de persoonskenmerken van nieuwe leerlingen, door middel van een intake-test, beroepsbeeldentest, leerstijlentest, PTH test, beroepeninteressesettest en een reken-toets. Dankzij dit assessment kan de school de leerling een opleiding op maat aanbieden, bijvoorbeeld in de verhouding van praktisch en theoretisch onderwijs.

‘DOOR- STROOM...’

...is nodig om genoeg opgeleid personeel op de arbeidsmarkt te brengen. Dit betekent dat leerlingen aan een vervolgopleiding moeten beginnen, in plaats van volledig aan het werk te gaan. Niet alleen de arbeidsmarkt, maar ook veel leerlingen hebben hier baat bij. Niet iedereen stroomt uit op het niveau dat hij eigenlijk kan bereiken. Dit talent willen we natuurlijk niet mislopen.

In theorie is het mbo al ingericht op doorstroom. Leerlingen kunnen van niveau 2 tot en met niveau 4 en het hbo blijven doorleren. Zodat iedereen op het niveau belandt waar hij het best tot zijn recht komt. Maar in de praktijk blijken er knelpunten te zijn, vooral op de schakelmomenten tussen de opleidingen. Daar vallen leerlingen weg die dus blijven hangen op een te laag niveau.

De projecten werkten daarom aan het wegnemen van die knelpunten en het ontwikkelen van instrumenten die de overgang naar een hoger niveau bevorderen. Een mooi voorbeeld is het project in Rotterdam en Bergen op Zoom, waar veel leerlingen bleven steken op niveau 2 van de machinistenopleiding. Dankzij het project is er nu een aantrekkelijke competentiegerichte opleiding op niveau 3 en worden de toetsen en examens in die regio afgenomen. Tot ieders tevredenheid: de doorstroom komt nu goed op gang!

PROJECT BERGEN OP ZOOM & ROTTERDAM

OPLEIDINGEN

Machinist grondverzet (BBL, niveau 3)
Machinist verticaal transporteur (BBL, niveau 3)
Wegenbouw (BBL, niveau 3)

PARTNERS

ROC West-Brabant, Markiezaat College
ROC Zadkine
Diverse bedrijven

PROBLEEMSTELLING

De bouw- en infrasector heeft een onaantrekkelijk imago onder jongeren. Dat maakt de instroom te klein. Een tweede probleem is dat bedrijven te weinig betrokken worden bij het onderwijzen, beoordelen en toetsen. Het gevolg is dat de opleiding en de beroepspraktijk niet goed op elkaar aansluiten.

AANPAK

Het onderwijs wordt competentiegericht aangeboden, zodat flexibele leerplannen en EVC-trajecten mogelijk zijn. Docenten en praktijkbegeleiders scholen zich daarvoor bij. Er wordt een examen Centrum opgezet waar het toetsen realistisch kan plaatsvinden. Het bedrijfsleven krijgt meer invloed op dit beoordelen en toetsen. Zo moet de opleiding beter gaan aansluiten bij de vraag uit het bedrijfsleven.

RESULTATEN

De opleiding is competentiegericht (cgo) opgebouwd. De subsidie is gebruikt voor het ontwikkelen van praktijktoetsen, assessmenttrainingen voor praktijkbegeleiders die bij de toetsing zijn betrokken, een instructiefilm over bedrijfstoetsing en het inrichten van een examen Centrum voor het afnemen van proeven van bekwaamheid. De werkgever is betrokken bij de beoordeling van alle onderdelen van de opleiding. Ook is de uitval lager. Het project nam niet deel aan de eindmonitor, maar heeft wel een tevredenheidsonderzoek gehouden onder de bedrijven en de deelnemers. Beide groepen geven daar aan tevreden te zijn over de resultaten.

TOEKOMST

De lesstof wordt het komend jaar bijgewerkt en cgo wordt verder geïmplementeerd. Men gaat onderzoeken hoe de proeve van bekwaamheid nog realistischer kan worden. Een mogelijkheid is die in een drie maanden durend traject volledig onder te brengen bij de werkgever, mits de objectiviteit van de toetsing gegarandeerd kan worden.

PRODUCTEN

- Realiseren van een examen Centrum in de regio
- Trajectmap machinisten niveau 3
- Concept cursusdraaiboek nascholing leermeesters Machinisten 3

‘ONDERWIJS EN BEDRIJFSLEVEN DOEN HET HIER SAMEN’

‘Eigenlijk is het oude wijn in nieuwe zakken’, zegt Dave van der Schoor, docent Machinisten en Monteurs van ROC Zadkine. ‘Maar wel goede wijn. De jongens toetsen nu weer zoals ik vroeger ook werd getoetst: in een natuurgetrouwe situatie.’ Vooral die realistische beoordelingsmomenten zijn belangrijk volgens Van der Schoor. ‘Je moet alle aspecten van competentiegericht leren recht doen. Houding, kennis en vaardigheden moeten aan bod komen, van het handje geven bij aankomst tot het handje geven bij vertrek.’ Een grotere rol voor de werkgever is in de ogen van Van der Schoor logisch. ‘Leerlingen zitten tachtig procent van de tijd bij de werkgever.’ En de grotere betrokkenheid van het bedrijfsleven vermindert ook de uitval: ‘We zitten er nu bovenop. Onderwijs en bedrijfsleven doen het hier samen.’

EXAMEN CENTRUM

De proeven van bekwaamheden worden nu in een regionaal examen Centrum afgenomen. Voorheen werden de leerlingen heel geconditioneerd getoetst. Deze omgeving is daarom veel geschikter om competentiegericht te toetsen. Zowel het bedrijfsleven als het onderwijs zijn enthousiast over deze realistischere setting, die de leerlingen beter voorbereid laat instromen op de arbeidsmarkt.

TRAJECTMAP

Het onderwijs is competentiegericht geworden. De verschillende elementen uit de opleidingen zijn onderverdeeld in competenties en opgenomen in een uitgebreide trajectmap. Het voordeel van deze methode is dat de opleidingen ook geschikt zijn voor flexibele leerwegen en EVC-trajecten.

...tussen bedrijven, leerlingen en het onderwijs is onmisbaar voor een goede mbo-opleiding. Daarom hebben alle projecten zich hier mee bezig gehouden. Als een opleiding vorm krijgt in dialoog met zowel het bedrijf, als de leerling en het onderwijs, ontstaat een gedeelde verantwoordelijkheid. Iedereen voelt zich dan betrokken bij de kwaliteit van de opleiding.

De projecten verbeterden de samenwerking door nieuwe verhoudingen te scheppen tussen alle partijen: de ROC's, samenwerkingsverbanden, leerbedrijven en Fundeon. De ene keer met precies vastgelegde afspraken, de andere keer op basis van vertrouwen. Maar altijd in regionaal verband, omdat dit het niveau is waar de opleidingen zich op bevinden.

Een mooi voorbeeld is Apeldoorn. Daar is de samenwerking in het primaire proces bevorderd, tussen leermeesters, docenten en instructeurs. Dit leverde bijvoorbeeld de tweedaagse leergang 'Samenwerken is een werkwoord' op. Aan de leerlingen kan nu maatwerk geboden worden. Een ander positief effect is het wederzijdse begrip dat ontstond. Om die effecten vast te houden, zal de leergang op dezelfde wijze georganiseerd blijven worden.

Soms kostte het veel tijd en energie om met alle partijen overeenstemming te bereiken, maar vaak leidden deze inspanningen tot tevredenheid bij iedereen. Vooral docenten van de onderwijsinstellingen en instructeurs van leerbedrijven weten elkaar steeds beter te vinden. Het valt wel op dat het onderwijs hierbij meestal de koers uitzet en de andere partijen volgen.'

PROJECT DOETINCHEM

OPLEIDINGEN

Timmeren, metselen en tegelen (niveau 2)

PARTNERS

Graafschap College

Samenwerkingsverbanden Doetinchem, Borculo en Lichtenvoorde

PROBLEEMSTELLING

De opleidingen timmeren, metselen en tegelen worden verzorgd in de Achterhoek, een moeilijk bereisbare regio. Een belangrijk argument voor leerlingen om met de opleiding te stoppen is de reistijd. Daarnaast is de afstand tussen theorie en praktijk te groot. Leerlingen vallen uit vanwege hun achterstand in de theorie.

AANPAK

Om de kloof tussen theorie en praktijk te overbruggen, wordt de afstemming tussen docenten en praktijkbegeleiders verbeterd. Bij de drie leerbedrijven waar het Graafschap College mee samenwerkt worden lokalen ingericht om ook het theorieonderwijs te geven. Niet de leerlingen, maar de leraren pendelen dan tussen verschillende onderwijslocaties. De subsidie wordt gebruikt om nieuw onderwijsmateriaal te ontwikkelen en verder om de locaties van de leerbedrijven geschikt te maken voor theorieonderwijs.

RESULTATEN

Het is gelukt om het theorieonderwijs op de drie praktijklocaties onder te brengen. Uit de tussentijdse meting bleek dat instructeurs en docenten nog niet op één lijn zaten, maar die samenwerking is nu sterk verbeterd. Ook op de werkplaats is men bewuster bezig met inhoud en didactiek. Bij een aantal opdrachten wordt expliciet de verbinding tussen theorie en praktijk gemaakt. De uitval lijkt te dalen en de doorstroom van gediplomeerde deelnemers is redelijk hoog.

TOEKOMST

Het project heeft inmiddels een doorstart gemaakt als 'Leco' (leren construeren) en wordt verder ontwikkeld. De uitdaging zal zijn om ondanks de crisis de voordelen van het intensief samenwerken optimaal te benutten. Samen met Fundeon worden nieuwe digitale deeltaakoefeningen gemaakt.

PRODUCTEN

- Drie schoolonderwijslocaties bij leerbedrijven
- Leerlijn 'Leco'
- Digitale deeltaakoefeningen
- Intensieve regionale samenwerking

'HET IS KLEINSCHALIG EN REGIONAAL'

Het Graafschap College uit Doetinchem verzorgt de wekelijkse lesdag voor leerlingen voortaan op de locatie van het leerbedrijf waar zij in dienst zijn. Gerard Jipping, adviseur opleidingsbeleid bij Fundeon: 'Voorheen gingen de deelnemers een dag per week naar school in Doetinchem. Het merendeel had geen zin in theorieles en vond het moeilijk. Nu wordt de theorie direct in de praktijk gebracht in de werkplaats. Het Graafschap College geeft prioriteit aan het verkleinen van de afstand tot de deelnemers en bedrijven boven de efficiency van het lesgeven op één locatie.' Richard Tibben, voormalig directeur van het samenwerkingsverband Bouwopleiding Berkelstreek in Borculo, is tevreden over het project: 'De deelnemers hoeven minder ver te reizen, het is kleinschalig en regionaal. We kennen elke deelnemer en zitten er dicht op met de begeleiding.'

DIGITALE DEELTAAK- OEFENINGEN

Om de lessen overal toegankelijk te maken voor de leerlingen, zijn de deeltaakoefeningen gedigitaliseerd. Thuis of op de verschillende locaties kunnen de leerlingen aan de slag met opdrachten, die geordend zijn in een vaste cyclus: oriëntatie, voorbereiding, oefening, controle en evalueren, en reflecteren. De oefeningen zijn direct gelinkt aan praktijkopdrachten, waardoor het gat tussen de theorie en praktijk voor de leerlingen verdwijnt.

LEERLIJN 'LECO'

Theorie en praktijk met elkaar integreren, dat was het doel van dit project. Door theorieopdrachten te verbinden met de praktijk en op te nemen in een vaste leercyclus. De leerlingen moeten samenwerken, elkaars werk beoordelen en aan de opdrachtgever uitleggen wat ze gedaan hebben. Dat geeft de opdrachten een praktische context. Het zijn niet langer losstaande opgaven voor de leerlingen. Vanwege het succes worden nu alle opdrachten op deze manier in de opleiding gepast, met als naam leerlijn 'Leco': leren construeren.

PROJECT DEN BOSCH

OPLEIDINGEN

Timmeren en metselen (BOL, niveau 2)

PARTNERS

Koning Willem 1 College Den Bosch
Stichting Bouwopleidingen Den Bosch

PROBLEEMSTELLING

De instroom is te laag en de uitval te hoog om te kunnen voldoen aan de behoefte aan werknemers in de regio. De belangstelling voor een opleiding in de bouwsector lijkt te stijgen, maar door de crisis zijn er onvoldoende leerwerkplaatsen beschikbaar. Sinds 2000 vindt theorieonderwijs op de praktijklocatie plaats. Hier is echter nog niet genoeg afstemming tussen de theorie en praktijk.

AANPAK

Het tekort aan leerwerkplaatsen dwingt het project alle leerlingen in de BOL te plaatsen en te rouleren met de stageplaatsen. Naast de stages is er theorieonderwijs of een opdracht voor de gemeente. De leerlingen krijgen een lagere vergoeding dan in een BBL-constructie, maar het samenwerkingsverband betaalt hun schoolgeld, bedrijfskleding, gereedschap en boeken. De docenten krijgen meer lestijd en gaan lesgeven in een dubbele bezetting. Er komt intensieve begeleiding op de stageplek vanuit school. Nauwe samenwerking tussen theorie- en praktijkonderwijs maakt instroom naar een hoger niveau makkelijker.

RESULTATEN

De BOL-constructie blijkt erg effectief: de uitstroom is van 74 procent gestegen naar 93 procent. Slechts 7 procent van de leerlingen valt uit. Op hun stageplek doen de leerlingen werkervaring op. De onderwijslocatie biedt aandacht voor theorie en belangrijke vaardigheden. Dankzij de dubbele bezetting en de afstemming tussen theorie- en praktijkonderwijs vervagen de klassieke lesroosters en ontstaan flexibele leerwegen. Het invoeren van deze nieuwe constructies was mede mogelijk dankzij de projectsubsidie. Over de samenwerking is men tevreden, vanwege de open en eerlijke relaties.

TOEKOMST

De onderwijsconstructie bevat leerlingen, docenten, praktijkbegeleiders en bedrijven zo goed dat ze wordt voortgezet. Ook als de economie weer aantrekt. Het voortbestaan van de dubbele bezetting is ook zonder de subsidie gegarandeerd. De toegenomen instroom en de plaatsing in de BOL zorgen voor meer inkomsten vanuit de overheid. Daarnaast financieren de gemeente en de bedrijfstak een deel.

PRODUCT

- Afstemming theorie en praktijk op één locatie
- Dubbele bezetting

'DE BEDRIJFSTAK NEEMT ZIJN VERANTWOORDELIJKHEID'

'Zo trots als een pauw' op zijn leerlingen is Piet Slegers, directeur van het samenwerkingsverband Bouwopleidingen 's Hertogenbosch B.V. 'Onze leerlingen werkten aan een project voor de gemeente dat ze helemaal zelf deden. Met zes graden vorst weigerden ze te stoppen voordat het bouwwerk klaar was voor de nacht. Kijk, dat is betrokkenheid.' Debet hieraan is de eigen verantwoordelijkheid van de leerlingen voor het project, wat pas mogelijk was in de nieuwe structuur. 'We zaten met de BBL op een hele andere koers, die we door de crisis moesten verlaten. De bedrijfstak neemt zijn verantwoordelijkheid om nu mensen op te leiden die we straks nodig hebben. Onze oplossing houdt dat betaalbaar. En deze noodgedwongen koers pakt wel heel goed uit.'

AFSTEMMING THEORIE EN PRAKTIJK OP ÉÉN LOCATIE

Hoewel theorie en praktijk al bij elkaar in hetzelfde gebouw zaten, was er weinig afstemming. De roosters liepen langs elkaar heen. Nu is het onderwijs ook onderling afgestemd. De docent

kan tijdens de theorieles de praktijkruimte inlopen om ter plekke instructie te geven over machines en materialen. Andersom kunnen leerlingen in werkkleding vanuit het praktijkonderwijs ook theorie volgen. Zo lopen ze zo min mogelijk vertraging op.

PROJECT BREDA

OPLEIDINGEN

Timmerkracht (niveau 2 en 3)
 Metselaar (niveau 2 en 3)
 Bouwplaatsassistent (niveau 1)
 Betonboorder (niveau 3)
 Tegelzetter (niveau 2)
 Middenkader Bouw en Infra (BOL, niveau 4)

PARTNERS

ROC West-Brabant, vestiging Radius College
 Stichting Samenwerkingsverband Praktijk-
 opleiding Bouwnijverheid regio Breda
 BGA-Nederland
 VIB Goes

PROBLEEMSTELLING

De opleidingen zijn te weinig afgestemd op de doelgroep. Theorie en praktijk lijken weinig met elkaar in verband te staan, de structuur van de opleiding is niet flexibel genoeg en er is onvoldoende communicatie tussen de school en het bedrijfsleven. Ten slotte krijgt ook 'leren samenwerken' te weinig aandacht.

AANPAK

Het Radius College voert haar zelfontwikkelde Radius-concept in. Deze onderwijsmethode geeft de leerling een grote verantwoordelijkheid voor zijn eigen leerproces en bestaat uit drie fases: probleemgestuurd onderwijs, projectonderwijs en procesgestuurd onderwijs. Leerlingen leren zo

zelfstandig werken, samenwerken en goed functioneren. Het Radius-concept voorziet ook in de samenwerking met bedrijven bij het opleiden. Zo worden leermeesters betrokken bij de beoordeling van de leerling. Bedrijven kunnen reageren op het ontwikkelde onderwijsmateriaal, waardoor de leerbedrijven en de opleiding vanuit hetzelfde concept werken.

RESULTATEN

De invoering van het Radius-concept is versneld dankzij de subsidie. De betrokkenen bij het project hebben er vertrouwen in dat het Radius-concept beter werkt dan het standaard opleidingsmodel. Dit tekent hun enthousiasme. Nu al daalt de uitval op niveau 4. Over enige cohorten zal het effect waarschijnlijk volledig zichtbaar zijn.

TOEKOMST

Het Radius-concept wordt verder geïmplementeerd. Hierbij houdt het Radius College rekening met drie risico's: de tijd die de ontwikkeling en implementatie vraagt, de afhankelijkheid van de economie bij de plaatsing van leerlingen op werkplekken en de energie die de intensieve samenwerking kost. Om deze risico's voor te blijven is goede communicatie noodzakelijk.

PRODUCTEN

- Onderwijskundig kader Radius-concept

'THEORIE EN PRAKTIJK DIRECT COMBINEREN'

Het Radius College speelt in op de opleidingswensen van hedendaagse leerlingen. Chris Bouwens, opleidingscoördinator van het Radius College in Breda, legt uit hoe: 'Onze leerlingen willen zien waarom ze iets leren, ze willen theorie en praktijk direct met elkaar in verband kunnen brengen. Ze willen geen strak keurslijf. Daar spelen wij met dit project op in. In onze vernieuwde opleidingen ligt het accent op het zelfstandig verzamelen en analyseren van kennis, veelal in groepsverband, waarbij de docent als begeleider optreedt. Dat groepswork is heel belangrijk, want de bouwpraktijk is ook een groepsproces.' Die focus op samenwerking bevalt de nieuwe lichten leerlingen: 'Je leert veel van elkaar door in een groep te werken en over het werk te discussiëren', vertellen ze.

ONDERWIJSKUNDIG KADER RADIUS-CONCEPT

De manier van leren die het Radius College heeft ontwikkeld, het Radius-concept, is door de ontwikkelaars binnen een onderwijskundig kader geplaatst. Dit kader verbindt de uitgangspunten van competentiegericht leren in het mbo met een onderbouwd

didactisch model. Het beschrijft de verschillende leerfasen (probleemgestuurd onderwijs, projectmatig werken en procesgestuurd onderwijs) samen met de bijpassende manieren van leren en beoordelen. Daarbij komt ook aan bod wat deze onderwijsmethode vraagt aan begeleiding.

PROJECT APELDOORN

OPLEIDINGEN

Timmerkracht, metselaar, tegelzetter (niveaus 1, 2 en 3)

PARTNERS

Samenwerkingsverband Bouwstarters Apeldoorn
ROC Aventus Apeldoorn
VMBO Sprengloo Apeldoorn
VMBO Edison College Apeldoorn

PROBLEEMSTELLING

Ondanks een tekort aan personeel, blijft het lastig om beginnende mbo-leerlingen, met relatief weinig praktische kennis en vaardigheden, bij bedrijven te plaatsen. Dit is zelfs vrijwel onmogelijk als de jongeren ook nog eens over onvoldoende sociale vaardigheden beschikken en onaangepast gedrag vertonen.

AANPAK

De stap van het vmbo naar het mbo wordt kleiner door de leerlingen weerbaarheidstrainingen aan te bieden. Deze oefenen de leerlingen in sociale vaardigheden die ze nodig hebben op de werkvloer, zoals omgaan met groepsdruk en het geven van feedback. Om de training te laten beklijven, is het project in Apeldoorn - getiteld Bouwen aan jezelf - in het eerste jaar uitgebreid met een vervolgtraining en een training voor leermeesters.

RESULTATEN

De uitval van leerlingen begon al snel te dalen. Tussentijds bleek echter dat er te weinig begrip, samenwerking en kennisdeling tussen het ROC en het samenwerkingsverband was. Daarom is er een stage van de instructeurs op het ROC en de training 'samenwerken is een werkwoord' toegevoegd. De resultaten hiervan zijn duidelijk zichtbaar en dragen bij aan de behaalde verminderde uitval. Waar eerder het vertrouwen tussen docenten, instructeurs en leermeesters beperkt was, was na de trainingen de samenwerking sterk verbeterd.

TOEKOMST

Ondanks de kosten blijven de deelnemende bedrijven de trainingen aanbieden. Dat is mogelijk, omdat er minder uitval is en er minder uitgebreide individuele begeleidingstrajecten nodig zijn. Fundeon neemt de komende drie jaar de weerbaarheidstraining en de training van de leermeesters over. Zo kunnen ook andere regio's ervan profiteren. Verder komt er het 'Werkboek Ik', waarmee stapsgewijs aan de ontwikkeling van de leerlingen gewerkt kan worden. Bij alle komende trainingen blijft het de uitdaging om ze goed te integreren in de praktijk, zodat de leerlingen het nut zien.

PRODUCTEN

- Programma weerbaarheidstraining voor leerlingen
- Trainingen voor leermeesters, docenten en instructeurs
- Cultuurprofiel van leerbedrijven

'VAN KNULLETJES TOT WERKNEMERS'

Van vmbo naar een BBL-opleiding op mbo-niveau, dat is voor sommige leerlingen een hele stap. Henk van Giessel, teammanager ROC Aventus: 'Jongens die instromen vanuit het vmbo vinden het vaak moeilijk een goede houding aan te nemen en op de juiste manier te communiceren met klanten, leermeesters en docenten. En de verwachtingen van bedrijven waren te groot. Dankzij onze inspanningen kunnen leermeesters, instructeurs en docenten veel beter inspelen op leerlingen. Dat gaat goed; er zijn minder uitvallers. Leerlingen komen binnen als knulletjes en gaan weg als werknemers. Dat is mooi. Zij zijn de leermeesters van straks en zetten de nieuwe manier van werken en kijken naar elkaar door. Over een paar jaar zal er een grote verandering in het werkveld te zien zijn.'

PROGRAMMA WEERBAAR- HEIDSTRAINING VOOR DEEL- NEMERS

Het belangrijkste product van het project is de weerbaarheidstraining voor de leerlingen. In dit programma leren ze hun grenzen aangeven, meer vertrouwen in zichzelf te hebben en zich bewust te worden van hun eigen gedrag. Ook ontdekken de leerlingen wat ze willen in de bouw. De training wordt in de toekomst een vast reflectiemoment in de opleiding. De inhoud van het programma is te vinden op www.deleerlingalsfundament.nl.

TRAININGEN VOOR LEER- MEESTERS, DOCENTEN EN INSTRUCTEURS

Om de weerbaarheidstraining van de leerlingen effectief te laten zijn, is het belangrijk leermeesters en docenten bij de trainingen te betrekken. Zo leren de leermeesters om te gaan met de behoeften en capaciteiten van de leerlingen en kan de werkvloer inspringen op dat wat de leerling leert. De trainingen aan de leerlingen werken immers het beste, wanneer er in de dagelijkse praktijk op de werkvloer ook op de lessen uit de trainingen gewezen wordt.

**“THEORIE
EN PRAKTIJK
DIRECT
COMBINEREN”**

34

**“VAN KNULLETJES
TOT WERKNEMERS”**

**“DE DOCENTEN
ZIJN HELEMAAL
GELUKKIG”**

**“IEDEREEN OP
ÉÉN OVER-
ZICHTELIJKE
LOCATIE”**

**'HET BELANG-
RIJKSTE IS
DAT LEERLIN-
GEN OP HUN
PLEK KOMEN'**

4 'BEHOUD..

...moeten we zo veel mogelijk nastreven. Helemaal als het gaat om leerlingen van bouw- en infraopleidingen. Het mag niet zo zijn dat we straks te weinig goed gekwalificeerde werknemers in deze sector hebben. Maar in sommige regio's is dat wel een reële dreiging. Dit komt ook doordat leerlingen wel beginnen aan een opleiding, maar deze niet afmaken.

Vooraf aan het begin van opleidingen is er veel uitval. Maar hoe ga je dat tegen? De projecten werkten vooral aan de tevredenheid van de leerlingen. Door de opleiding aantrekkelijker te maken, maar ook door een goede voorlichting en selectie. Als nieuwe leerlingen een bewuste en afgewogen keuze maken voor de bouw- en infrasector, vallen ze minder snel uit.

Het project Bergen op Zoom ontwikkelde bijvoorbeeld mondelinge toetsen voor specifieke doelgroepen. Dit zorgde inderdaad voor meer behoud. En Den Bosch verbeterde de leerlingbegeleiding. Daar werken nu een docent en een praktijkbegeleider in een dubbele bezetting, met theorie en praktijk op dezelfde locatie. De leerlingen krijgen nu meer aandacht, zowel op school als in de praktijk.

Is de uitval nu bij alle projecten verminderd? Dat wisselt nog. Soms daalt de uitval, maar bij andere projecten blijft hij hoog. Wat opvalt is dat de mensen die bij de projecten betrokken zijn nu wel bewust bezig zijn met de methodieken en leeromgeving van de leerling. En dat zijn waardevolle inspanningen.'

PROJECT BERGEN OP ZOOM

OPLEIDINGEN

BOL en BBL timmeren en metselen (niveaus 1, 2 en 3)

PARTNERS

ROC West-Brabant: Markiezaat College
SPB Bergen op Zoom
Diverse bedrijven

PROBLEEMSTELLING

Het imago van de bouw spreekt jongeren niet aan. Daardoor zijn er te weinig geschoolde werknemers in de regio. Dit speelt nog sterker voor jongeren van Turkse of Marokkaanse afkomst. De jongeren die wel instromen hebben een algemene vmbo-opleiding en steeds vaker leerbeperkingen, zoals dyslexie en dyscalculie.

AANPAK

De werving onder jongeren met Turkse of Marokkaanse afkomst gaat meer aandacht krijgen. Is deze specifieke groep bereikbaar? Verder ligt de focus op behoud en doorstroom, door lesmateriaal te ontwikkelen waarmee de slecht lezende leerlingen toch kunnen leren en doorleren. Het middel om deze doelen te bereiken, is gesproken en beeldend lesmateriaal, zoals foto's, filmpjes en powerpointpresentaties.

RESULTATEN

Meer leerlingen van Turkse en Marokkaanse afkomst trekken is niet gelukt. Zij haken al op het vmbo af. Het slechte imago van de bouw is niet te doorbreken. De subsidie is gebruikt om de audiovisuele leermiddelen en toetsen te ontwikkelen. Dit vergroot het behoud van leerlingen en de doorstroom naar niveau 3. Hoewel er vertrouwen is in het project, voelen de docenten zich minder betrokken omdat ze minder vaak direct aan tafel zitten met de managers van de verschillende instellingen.

TOEKOMST

Het is zaak na te gaan of de ontevredenheid van de docenten echt voortkomt uit de overlegstructuur, en of dit het succes van het project in de weg staat. Verder is het project bezig met de doorontwikkeling van de producten zodat die voor meerdere ROC's geschikt worden. En men gaat audiovisueel materiaal ontwikkelen voor de opleiding op niveau 3. Zo krijgen de leerlingen van niveau 2 de kans door te stromen.

PRODUCTEN

- Competentiemeter Bouw en Infra
- Structuur Bouwtalent
- Samenwerking opleidingsbedrijf op één locatie
- Gesproken lesmiddelen en toetsen

'DE DOCENTEN ZIJN HELEMAAL GELUKKIG'

'Op dit niveau moet je jongens niet te lang in een theorieboek duwen.' Aan het woord is Anton van Doren van het ROC West-Brabant. 'Wij geven die jongens de kans vooral met hun handen te werken.' Van Doren doelt op het audiovisuele lesmateriaal, dat de theorie overbrengt op een toegankelijke manier. 'De docenten zijn helemaal gelukkig. Maar het was wel een flinke klus om alle leermiddelen audiovisueel te maken. Een deel van het inspreken is zelfs gedaan door de vrouw van één van de docenten.' De moeite betaalt zich wel uit. De leerlingen maken nu de opleiding af en stromen vaker door. 'En we gebruiken het bij voorlichting op lagere scholen. Ook tonen leerlingen zelf hun activiteiten en hun stage, gevolgd in Ghana, in woord en beeld.'

SAMENWERKING OPLEIDINGSBEDRIJF OP ÉÉN LOCATIE

Het Markiezaat College en het bedrijfsleven zijn met elkaar vervlochten, ook als het gaat om de opleidingslocatie. Al het onderwijs geeft men op één locatie, zowel de theorie als de praktijk. Dat is ook nodig om een opleiding op maat te kunnen bieden en de brug tussen theorie en praktijk te kunnen slaan. Om dit idee verder uit te werken, bouwt het Markiezaat College met haar partners op dit moment aan een Techniekboulevard. Het doel: de samenwerking nog verder versterken.

GESPROKEN LESMIDDELEN EN TOETSEN

Al het lesmateriaal dat bij niveau 2 van deze opleidingen wordt gebruikt, is omgezet in audiovisuele leermiddelen. Alle stappen in de bouwprocessen die de leerlingen moeten kennen, zijn gefotografeerd. De bijbehorende theorie is ingesproken en kan worden afgeluisterd door de leerling. En de toetsen kunnen door een digitale applicatie voorgelezen worden. Zo hoeven beperkte lees- en rekenvaardigheden de ontwikkeling van leerlingen niet in de weg te staan en krijgen ze een opleiding op maat.

5 'MAAT- WERK...

...is een doorslaggevende voorwaarde voor meer instroom, doorstroom en behoud van leerlingen. Elke leerling is anders en kan in theorie zijn eigen route door het mbo volgen. Maar dat gaat niet altijd even makkelijk. Om er voor te zorgen dat er genoeg leerlingen in de bouw- en infrasector een diploma halen, is het bieden van maatwerk onontbeerlijk.

De projecten ontwikkelden middelen die individuele trajecten mogelijk maken en zorgen voor flexibele verhoudingen tussen theorie en praktijk. Goede mentoring en coaching horen daar ook bij.

Het project Tilburg en Bergen op Zoom maakte bijvoorbeeld met twee ROC's een duale, op maat gemaakte opleiding. De ROC's zijn nu volop met de implementatie bezig. Waar nodig worden de producten inhoudelijk aangepast, omdat er goed wordt geluisterd naar ervaringen van de leerlingen en het bedrijfsleven. Het resultaat is een flexibele opleiding op maat.

En bij de andere projecten? We ondervonden dat er een verschil is tussen maatwerk op papier en maatwerk in de praktijk. Soms bleek klassikaal onderwijs nodig om de opleiding financieel en organisatorisch gezond te houden. Maar het is een aantal projecten wel gelukt om iedere leerling het programma in zijn eigen tempo te laten volgen. En dat is ook een vorm van maatwerk.'

PROJECT BERGEN OP ZOOM & TILBURG

OPLEIDINGEN

Middenkader bouwkunde

PARTNERS

ROC Tilburg
ROC West-Brabant: Markiezaatcollege
100% Bouw
SPB Brabant West en Tholen
Diverse bedrijven

PROBLEEMSTELLING

De doorstroom van de BBL3-opleiding naar BBL4 is veel te laag. Daardoor zijn er nauwelijks aanmeldingen voor de BBL4-opleiding. Daarnaast is er veel uitval in de BBL4-opleiding. Al met al is er niet genoeg uitstroom om te voldoen aan de vraag naar goed opgeleide vakkrachten.

AANPAK

Het voornemen is om nieuw opleidingsmateriaal te ontwikkelen voor een op maat gemaakte opleiding op niveau 4. Het onderscheid tussen BOL en BBL gaat vervagen om in te spelen op de specifieke leervraag van de leerlingen. Het opleidingsmateriaal moet ook recht doen aan de vraag van het bedrijfsleven. De werving van nieuwe leerlingen krijgt meer aandacht. En het project kijkt kritisch of de bestaande wet- en regelgeving op het gebied van financiering van BOL- en BBL-leerlingen aanpassing vereist.

RESULTATEN

De opleiding is ontwikkeld en geïmplementeerd. De instroom stijgt weer. Duidelijk werd dat het aanpassen van wet- en regelgeving het bereik van dit project overstijgt. Over de samenwerking is men erg enthousiast, vanwege de gelegde contacten en uitgewisselde ervaringen. De partners ontwikkelden een draaiboek dat alle afzonderlijke onderdelen van de opleiding benoemt. Ook standaardiseerden ze de formulieren waarmee de leerlingen hun vorderingen bijhouden. Zo is hun ontwikkeling over de hele duur van de opleiding zichtbaar. Voor leerlingen, docenten, praktijkbegeleiders en bedrijven. Daarbij is er een leidraad met voorbeeldopdrachten gemaakt om docenten handvatten te geven voor de inrichting van het onderwijs.

TOEKOMST

De werving van nieuwe leerlingen krijgt in de nabije toekomst nog meer aandacht. Het vernieuwde opleidingsmateriaal wordt al gebruikt om bedrijven te informeren over de capaciteiten van de leerlingen. Verder gaat het project haar producten doorontwikkelen. Omdat het materiaal didactiekonafhankelijk is kunnen andere ROC's er ook gebruik van maken.

PRODUCTEN

- Trajectmap middenkaderfunctionaris bouw
- Competentiemeter per kerntaak
- Docentenhandleiding met voorbeeldopdrachten

'MAATWERK OP HET MARKIEZAATCOLLEGE'

'Je ziet leerlingen nu groeien in hun voortgang', vertelt Anton van Doren, afdelingsmanager Vormgeving, Bouw en Beschermingstechniek van het ROC West-Brabant. 'Daar werken de leerlingen zelf met plezier aan mee. Tijdens de gesprekken die we met ze hebben, blijkt dat ook. En het draaiboek waarin we alle onderdelen van de opleiding apart benoemen, is beslist een nuttig houvast voor discussie.' Dat compleet uitschrijven van de opleiding was een flinke klus, geeft hij toe. 'De docenten waren ook een beetje bezorgd, met name voor nog meer papierwerk.' Die angst bleek gelukkig niet nodig. 'Nu kunnen we er voor zorgen dat de leerlingen op school hetzelfde leren als op een bpv-plek. Voor iedereen is duidelijk wat een leerling al kan en nog moet doen. Dat maakt maatwerk mogelijk.'

TRAJECTMAP MIDDENKADER-FUNCTIONARIS BOUW

De trajectmap is de definitieve uitwerking van het draaiboek waarin de hele opleiding is beschreven. Door alle onderdelen compleet uit te schrijven, kan de leerling op zowel de schoollocatie als de bpv-plek werken aan dezelfde leerdoelen. Met behulp van de docentenhandleiding weet een docent precies welke onderdelen aan een leerling aangeboden moeten worden en kunnen ideeën worden opgedaan voor (simulatie) opdrachten. Een flexibel traject wordt zo een stuk makkelijker in te richten. Voor bedrijven is duidelijk wat ze van een leerling mogen verwachten. Voor de leerling is duidelijk wat hij moet doen.

COMPETENTIEMETER PER KERNTAAK

De verschillende onderdelen uit de trajectmap, de kerntaken, worden bijgehouden met terugkerende competentiemetingen. De leerlingen en hun begeleiders vullen tijdens alle jaren van de opleiding gestandaardiseerde formulieren in, met beoordelingen van de competenties die bij de opdrachten horen. Is alles voldoende of goed, dan kan een leerling door. Maar verschillen de oordelen van de leerling en zijn begeleider, dan is duidelijk waar meer aandacht nodig is.

6

'RECHTS-POSITIE EN FINANCIERING...'

...zijn twee zaken die goed geregeld moeten zijn voor leerlingen. Daarom was het voor de sociale partners een belangrijk thema bij 'De leerling als Fundament'. Zijn er andere beloningsvormen mogelijk? En kan je de huidige tegemoetkomingsregeling op een betere manier inzetten?

Eigenlijk was het de bedoeling dat de pilots hier mee gingen experimenteren, maar andere projecten gaven aan er ook mee aan de slag te willen. Bij veel van deze projecten en de pilots bleek echter dat de rechtspositie en financieringsvormen al voldeden. Experimenteren was daar dus niet nodig. Dat kwam ook door politieke en bestuurlijke beslissingen op dit gebied.

Toch heeft een project succesvol een nieuwe beloningssystematiek ontwikkeld: Nijmegen & Geldermalsen. Zij hebben de opleiding Uitvoerder Bouw als BBL-opleiding aangeboden. De twee ROC's en de twee opleidingsbedrijven hebben daarvoor methodieken en materialen ontwikkeld. Bij deze opleiding die vijf jaar duurt, worden de leerlingen niet langer beloond naar leeftijd, maar naar niveau en prestatie. De vakbond stemde ook in met deze afwijking van de cao, die Nijmegen & Geldermalsen de komende vijf jaar mag uitproberen. Met, hopelijk, beter gemotiveerde leerlingen en een meer rechtvaardige beloning als gevolg.'

PROJECT NIJMEGEN & GELDERMALSEN

OPLEIDINGEN

Uitvoerder Bouw (BBL, niveau 4)

PARTNERS

Born Bouwopleidingen
ROC Nijmegen
ROC RIVOR
Revabo Rivierengebied

PROBLEEMSTELLING

Kleinschalige bouwbedrijven in de regio Nijmegen komen 'meewerkende uitvoerders' tekort: mensen die tegelijkertijd leiding geven aan kleinschalige bouwprojecten en er zelf aan meewerken. Maar de BOL4 opleiding Uitvoerder Bouw bevat te veel theorie om aan deze vraag te voldoen.

AANPAK

De inzet was een versnelde BBL Uitvoerder Bouw van niveau 2 tot en met 4. Die ambitie is bijgesteld naar een op zichzelf staande BBL4-opleiding, die ROC Nijmegen en ROC RIVOR nu aanbieden. De subsidie is ingezet voor de ontwikkeling van de benodigde methodieken en materialen. Docenten en instructeurs ontwikkelen deze nu door. Daarnaast is een beloningsstructuur ontwikkeld waarin niet naar leeftijd wordt gekeken, maar naar niveau en functioneren.

RESULTATEN

De nieuwe BBL4-opleiding is succesvol opgezet. Het project vroeg veel inzet van de docenten. Maar nu de resultaten zichtbaar worden, wordt de steun onder de docenten vanzelfsprekender. Het delen van kennis bij het samenwerken heeft de beide ROC's goed gedaan. Er is wel een zwakke schakel: de instroom in de opleiding.

TOEKOMST

De komende jaren wordt de BBL4-opleiding verder ontwikkeld. Dan zal duidelijk worden of er daadwerkelijk meer meewerkende uitvoerders op de regionale arbeidsmarkt komen. Met gerichte werving verwacht men de instroom en uitval te verbeteren. De beide scholen denken samen te blijven werken. Dat vereist wel bewaking, omdat ROC Nijmegen met het Technovium intensiever dan het ROC RIVOR gaat samenwerken met het bedrijfsleven.

PRODUCTEN

- Inhoudelijk onderwijsmodel BBL4
- Proefperiode CAO prestatiebeloningssysteem BBL4

'VOLOP PRAKTIJKERVARING'

Kleinere bouwbedrijven hebben meewerkende uitvoerders nodig: projectleiders die ook zelf aan de slag kunnen. Maar de uitstroom bij de BOL4-opleiding Uitvoerder Bouw gaat achteruit. Bovendien is de BOL4 eigenlijk wat te theoretisch. Daarom zetten ROC Nijmegen en ROC RIVOR een BBL4-opleiding Uitvoerder Bouw op. 'Onze jongens doorlopen het hele traject in vijf jaar. Dan hebben ze alle basiskennis in huis en krijgen ze volop praktijkervaring', legt projectcoördinator René Bakker van het opleidingsbedrijf Revabo uit. Voor de deelnemers mooie kans, zoals ze zelf aangeven: 'Ik wil niet vijf dagen naar school, maar aan het werk. Zonder dit project was ik aan de gewone BBL-opleiding voor timmerkracht begonnen. Dat ik nu toch in vijf jaar een diploma voor uitvoerder kan halen, is mooi.'

INHOUDELIJK ONDERWIJS-MODEL BBL4

Het opleidingsprogramma is een verkorte mix van de BBL-opleidingen Timmerkracht en Allround Timmerkracht (niveau 2 en 3) en de BOL-opleiding voor Middenkaderfunctionaris Bouw (niveau 4). De leerlingen kunnen het totale traject in vijf jaar doorlopen. Al die tijd zijn ze in dienst van een opleidingsbedrijf. Ze werken vier dagen per week bij een aannemer in de regio en volgen één dag per week theorielessen aan het ROC.

PROEFPERIODE CAO PRESTATIEBELONINGSSYSTEEM BBL4

De beloningsstructuur van de leerlingen aangepast. Ze worden niet langer beloond naar leeftijd, maar naar niveau en prestatie. Dat honoreert inzet en opleidingsniveau. De leerlingen krijgen hiermee een extra impuls. Een 18-jarige leerling die al een jaar bezig is, verdient bijvoorbeeld 114 euro meer dan een leeftijdgenoot die net begint. Er is steun van de vakbonden om de nieuwe beloningsstructuur vijf jaar uit te proberen.

'PILOTS TWENTE & LEIDEN...'

...waren bijzondere projecten. In Twente en Leiden gingen de partners de diepte in, op zoek naar nieuwe verhoudingen. Opleidingsbedrijven, ROC's en werkgevers werkten samen om de grenzen op zoeken. En voorbij te gaan.

Deze grensoverschrijdende projecten gingen verder dan het ontwikkelen van de samenwerking en het flexibiliseren van de leerwegen. De pilots moesten ook zichtbaar maken hoe het proces van samenwerking in de praktijk verloopt en wat dat betekent voor de positie van de leerling. Organisatorisch en onderwijsinhoudelijk, maar ook rechtspositioneel. Denk bijvoorbeeld aan de beloningsstructuur voor de BBL en de BOL.

In Twente werd een nieuwe projectactiviteit gestart met meerdere partners: een centraal loket waar zij-instromers voor bouwopleidingen zich kunnen melden. Alle partijen die betrokken zijn bij de bouwopleidingen in de regio, moesten hier dus ook bij betrokken zijn. En in Leiden werd welhaast een nieuwe onderwijsmethode gevormd. Leerlingen worden daar van begin af aan behandeld als medewerkers. Een leswijze die ze direct wijst op hun toekomstige rol in de bouw.

We leerden dat er harde grenzen blijven. De wet stelt duidelijke voorwaarden aan de beloningsstructuren. En het onderscheid tussen BOL en BBL blijft vooralsnog aanwezig. Toch bleek er veel ruimte voor flexibilisering. En de leerling profiteert daar van.'

PILOT TWENTE

OPLEIDINGEN

Alle bouwopleidingen

PARTNERS

ROC van Twente

Bouwtalent/HBO Jobscore

VVBA (samenwerkingsverband Almelo)

PROBLEEMSTELLING

Potentiële mbo-leerlingen hebben een negatief beeld van werken in de bouw. Bovendien is er te weinig ruimte voor de individuele leertrajecten. Bedrijven en het onderwijs zetten hun eigen belangen voorop en verliezen daarmee hun gedeelde verantwoordelijkheid voor de leerlingen uit het oog.

AANPAK

De pilot gaat een nieuw onderwijsmodel ontwikkelen, dat geschikt is om de leerling centraal te stellen en een flexibele leerloop te verzorgen. De zij-instroom blijft teveel onbenut. Daarom komt er een centraal loket dat de intake verzorgt voor alle zij-instromers die zich in Twente melden bij de UWV's of de ROC's. Dit loket selecteert de mensen die zich aanmelden, leidt alle leerlingen via dezelfde procedures naar een diploma en voert de regie over een opleiding op maat.

RESULTATEN

Het nieuwe onderwijsmodel is ontwikkeld. Wet- en regelgeving was wel een belemmering. Een onderwijsmodel waarbij dat onderscheid tussen BBL, BOL en arbeidscontract (bijna) opheft, bleek namelijk nog niet mogelijk. Daarom is er een model gemaakt, gebaseerd op verregaande flexibiliteit. Het onderwijsloket is succesvol opgezet, inclusief een bijbehorende instrumentenkoffer. Laagconjunctuur zorgt voor stagnerende belangstelling voor de bouw. Toch kan ook de werving nog verbeteren, net als de concrete sturing vanaf bestuurlijk niveau. Het project heeft de regionale samenwerking ten goede beïnvloed.

TOEKOMST

De komende tijd wordt er gezocht naar een manier om het loket een duurzame plaats te geven in de regio, waarbij rekening wordt gehouden met de onafhankelijkheid en zelfstandigheid. Als de vraag in de bouw oploopt, staat er een sterke constructie om de nieuwe leerlingen op te vangen.

PRODUCTEN

- Onderwijsmodel ROC van Twente
- Aanmeldingsloket voor alle zij-instromers
- Instrumentenkoffer intake

'EEN ROC MOET FLEXIBEL KUNNEN ZIJN'

'Stel de leerling echt centraal', pleit Jan Ooms, directeur MBO College voor Bouw, Infra & Interieur van ROC van Twente. 'Dan moet je als ROC flexibel zijn. De ene leerling is direct toe aan meer praktijk, terwijl de ander beter af is met eerst wat meer scholing in de beschermde omgeving van de school.' Bij deze pilot hoopte Ooms baanbrekend te kunnen zijn. 'Eigenlijk moet het onderscheid tussen BOL en BBL helemaal verdwijnen. Dat is nu nog een brug te ver.' Daarom is een nieuwe onderwijsstructuur ontwikkeld met veel evaluatie- en schakelmomenten voor de leerling. En er is een centraal regionaal loket voor zij-instromers geopend. 'Met heldere prestatieafspraken. Twintig werkdagen nadat iemand zich meldt, heeft hij duidelijkheid over zijn leerloop. Dat is een mooie structuur die we hebben neergezet.'

CENTRAAL LOKET BOUW

Dit loket is voor de bouwopleidingen een centraal meldpunt, dat functioneert sinds november 2008. Potentiële leerlingen kunnen zich hier melden. De loketmedewerker is verantwoordelijk voor de intake. Dat zorgt er voor dat een nieuwe leerling niet verdwaalt, op de juiste plek terecht komt en niet telkens eenzelfde intake bij verschillende instanties hoeft te doorlopen. Het loket legt zichzelf heldere prestatienormen op: binnen twintig werkdagen moet een potentiële leerling duidelijkheid hebben over zijn aankomende leerloop.

INSTRUMENTENKOFFER

Voor de intakeprocedure van het centrale loket zijn instrumenten in de instrumentenkoffer verzameld, die zijn ontwikkeld op basis van onderzoek over beroeps- en opleidingskeuzeprocessen en praktijkervaring met intakeprocedures. De koffer biedt concrete middelen en nuttige handreikingen: een vragenlijst en evaluatieformulier voor het intakegesprek, een voorbeelduitwerking van de assessmentmix, een inventarisatie van de assessmentonderdelen en de functieprofielen van de intaker en de Frontoffice manager van het intake-loket.

PILOT LEIDEN

OPLEIDINGEN

Alle bouwopleidingen (t/m niveau 3)

PARTNERS

ROC Leiden
Bouwopleiding Rijnland

PROBLEEMSTELLING

De scheiding tussen praktijk- en theorieonderwijs is te groot, zowel inhoudelijk als organisatorisch. Ook is er een kloof tussen de belangen van het onderwijs en het bedrijfsleven. Daarnaast zijn de bouwopleidingen niet genoeg individueel toegespitst en heeft de bouw een slecht imago.

AANPAK

ROC Leiden en de verenigde aannemers uit de regio (Bouwopleiding Rijnland, BOR) realiseren een gezamenlijke opleidingslocatie. Hier kunnen BBL- en BOL-leerlingen hun opleiding volgen. Ze starten meteen als ‘medewerker’ in het ‘bedrijf’. Alle ‘medewerkers’ volgen hun theorielessen en eventuele aanvullende praktijkscholing op dezelfde locatie, waardoor de ROC-docenten en de instructeurs van het opleidingsbedrijf ook onder één dak samenwerken.

RESULTATEN

De opleidingslocatie is gerealiseerd en heet BouwForce Leiden. Met het samenbrengen van de BOL- en BBL-opleidingen op één locatie combineren de leerlingen theorie en praktijk op een afgestemde leerplek. De bedrijfsomgeving zorgt voor realistische opdrachten en bereidt voor op de beroepspraktijk. BouwForce heeft als opleidingslocatie inmiddels een krachtige uitstraling en heeft als project van ROC Leiden en BOR ook synergetische effecten op de regionale samenwerking. De leerlingen zijn tevreden over de opzet en uitvoering, maar de instroom en het behoud kan nog beter.

TOEKOMST

BouwForce Leiden blijft de komende jaren bestaan. Voor blijvende, goede resultaten moeten alle medewerkers zich meer thuis gaan voelen in de nieuwe organisatie. Er ligt een verantwoordelijkheid bij het management om voor heldere communicatie en verbetering van de opleidingsuitvoering te zorgen. Daarnaast wordt de relatie met het vmbo versterkt.

PRODUCTEN

Bestuurlijk samenwerkingsmodel BouwForce Leiden
Onderwijsmodel met:

- Model voor intake en assessment
- Productieopdrachten en –uitvoering BOL
- Begeleidingsmodel theorie/praktijk
- Spin-off project Bouwstenen voor de Basis (afstemming en aansluiting vmbo-mbo)

‘IEDEREEN OP ÉÉN OVERZICHTELIJKE LOCATIE’

‘Nu we op één overzichtelijke locatie werken zie je dat er minder misverstanden zijn en dat signalen zoals overmatige absentie sneller worden opgepakt’, vertelt Swanette Jukema, directeur van Bouwopleiding Rijnland. ‘Een concreet voorbeeld: leerlingen kunnen op onze administratie met al hun vragen terecht, of die nu de opleiding betreffen dan wel hun werk.’ Chris Kranenburg, werkplaatschef en instructeur bij BouwForce, onderschrijft de positieve ervaringen: ‘We kunnen veel individueler werken en daardoor ook gericht aan teambuilding doen. Het is leuk om te zien hoe een team zich soms ook vanzelf vormt: leerlingen komen binnen, kennen elkaar niet. Na verloop van tijd neemt één de leiding, de wat zwakkeren worden op weg geholpen, ze gaan elkaar op een positieve manier corrigeren en dat leidt tot uitstekende resultaten.’

BESTUURLIJK SAMEN- WERKINGSMODEL BOUWFORCE LEIDEN

Het BouwForce Leiden-concept is het samenwerkingsmodel van ROC Leiden en BOR. De samenwerking levert de leerlingen en het bedrijfsleven allerlei voordelen op. De overstap van BOL naar BBL en vice versa wordt vergemakkelijkt, een voordeel tijdens de

crisis. Leerlingen kunnen tijdelijk in de BOL starten om en later doorstromen naar de BBL, zonder van opleidingslocatie te wisselen. En theorie en praktijk kunnen direct met elkaar in verband kunnen worden gebracht. Dat motiveert de leerlingen én de docenten, die effectiever kunnen samenwerken met de instructeurs.

NAWOORD

Met deze publicatie sluiten we De Leerling als Fundament af. Als projectmanagement kijken we terug op een succesvol project, vooral voor de vele mensen die bij het project betrokken waren. Zij versnelden en verdiepten de ontwikkeling van het competentiegericht opleiden in de Bouw & Infra. We zijn hen daarvoor enorm dankbaar.

Versterkte onze gezamenlijke inspanning ook de bedrijfstak Bouw & Infra? We begonnen De Leerling als Fundament in 2007 met de vraag: 'Kan het beroepsonderwijs bijdragen aan de kwalitatieve en kwantitatieve personeelsvoorziening voor de bedrijfstak Bouw & Infra door versterking van partnerships en (daarmee te realiseren) flexibilisering van leerwegen? En zo ja, hoe?'

Voor ons is het duidelijk: ja, dat kan! En de bouwstenen die in deze publicatie zijn

beschreven bieden goed zicht op hoe dat kan. Daarbij hebben wij, in de 'helikopter', de volgende conclusies getrokken:

- Samenwerking tussen bedrijven, opleidingsbedrijven en ROC's door op een gezamenlijke locatie te werken, bevordert de kwaliteit van het onderwijs sterk.
- Samenwerking verbetert de communicatie tussen instructeurs, docenten en praktijkopleiders, en daarmee de afstemming tussen theorie, instructie en praktijkwerkend leren.
- Samenwerking en flexibilisering worden vooral bepaald door de wet- en regelgeving. Daarvan afwijken is niet snel mogelijk.
- Samenwerking in deze vorm is in wezen een publiek-private samenwerking, die de bestaande uitgangspunten en kenmerken niet wegneemt. ROC's redeneren vanuit een budgetgestuurde financiering, terwijl bedrijven en opleidingsbedrijven vanuit investeer-

rings- en kostenmodellen werken. Dat maakt denken en doen vanuit een gezamenlijke financieringssystematiek lastig.

De ambities van de branche zijn niet op alle fronten waargemaakt. Ook wij leerden dat vernieuwingen in het onderwijs complex zijn en de nodige tijd vergen. De resultaten van het project vormen wel een stevig fundament om verder op te bouwen. Er staat nu een raster van projecten en pilots, met goede onderlinge contacten.

De regionale insteek van het project is een voorschot gebleken op ontwikkelingen die naast het project zijn ingezet. Er is een sterke rol voor ROC's weggelegd en er is meer aandacht voor de regionale situatie, waarbij Fundeon als kenniscentrum faciliterend werkt. In die zin blijkt De Leerling als Fundament een trenaanpak te zijn.

De Bouw & Infra investeerde flink in het onderwijs. De resultaten van deze inspanningen zijn nog lang niet allemaal zichtbaar. Daar was de looptijd van dit project te kort voor. Maar we zien nu al een rijke oogst aan bouwstenen: concrete onderwijsproducten, leerzame ervaringen en warme contacten. Net als een stevig netwerk, dat de branche kan gebruiken om samen verder te bouwen. Met een ongetwijfeld prachtige toekomst. Wij houden de vinger aan de pols!

Het projectmanagement

Fundeon,
Ellen van Waaijen

CINOP,
Jos van Zwieten

COLOFON

TITEL

Bergen en Bouwstenen.
De leerling als fundament.

UITGAVE

De Leerling als Fundament
CINOP / Fundeon
's-Hertogenbosch / Harderwijk, 2010

REDACTIE

Ravestein & Zwart
De Leerling als Fundament

EINDREDACTIE EN COÖRDINATIE

CINOP

ONTWERP EN BEELD

Van Riet Ontwerpers

FUNDEON

Postbus 440
3840 AK Harderwijk
Ceintuurbaan 2
3847 LG Harderwijk
Telefoon +31 (0) 34 149 94 99
www.fundeon.nl

CINOP

Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Pettelaarpark 1
5216 PC 's-Hertogenbosch
Telefoon +31 (0) 73 680 08 00
www.cinop.nl

Kijk voor meer informatie over De Leerling als Fundament,
de projecten en alle producten op www.deleerlingalsfundament.nl
De Leerling als Fundament werd door Fundeon en CINOP uitgevoerd
in opdracht van Bouwend Nederland, FNV Bouw en CNV Vakmensen.